

Perspektywa relacji Francji z Algierią i Marokiem

Amanda Dziubińska, Sara Nowacka

Przewroty wojskowe, które miały miejsce między 2020 r. a 2023 r., poskutkowały ograniczeniem obecności wojskowej Francji w Sahelu i uwypukliły znaczenie relacji z Marokiem i Algierią dla realizacji francuskich interesów w regionie. Odbudowę wpływów Francji utrudnia rywalizacja między Marokiem a Algierią w sprawie statusu Sahary Zachodniej. Niezbędne dla poprawy relacji będą wola polityczna tych państw w zakresie współpracy z Francją w obszarze migracji i większe zaangażowanie Francji w rozwój sektora energetycznego obu państw.

Między 2020 r. a 2023 r. w państwach Sahelu miało miejsce sześć zamachów stanu, w większości związanych ze sprzeciwem wobec francuskiej polityki w regionie. W konsekwencji Francja uznała za niezbędną poprawę relacji z Algierią i Marokiem. Państwa te pozostają jej głównymi partnerami w Afryce, jednak ich wzajemna rywalizacja wymusza na Francji politykę balansowania. Współpracę utrudniają też nieudane próby rozliczania kolonializmu i spory dotyczące migracji. Celem francuskich działań jest przekonanie Algierii i Maroka do prowadzenia polityki zbieżnej z francuską, zwłaszcza w obszarach bezpieczeństwa, migracji i energetyki. Wpisuje się to także w szersze działania w celu dywersyfikacji źródeł dostaw energii, które są podejmowane od rozpoczęcia pełnoskalowej inwazji Rosji na Ukrainę.

Rola statusu Sahary Zachodniej i Sahelu w relacjach między trzema państwami. Konflikt o status Sahary Zachodniej, dawnej kolonii hiszpańskiej, sięga 1975 r., kiedy Maroko po wycofaniu Hiszpanii uznało Saharę za część swojego terytorium i rozpoczęło proces aneksji. Algieria wsparła wówczas ruch narodowyzwolenczy Front Polisario, który toczył walki zbrojne z Marokiem. W 1991 r. zostały one wstrzymane po uzgodnieniu przez ONZ planu pokojowego, jednak nigdy nie przeprowadzono referendum, które miało zakończyć proces. W efekcie zaostrzyły się spory między Marokiem i Algierią. W 1994 r. Maroko oskarżyło Algierię o zaangażowanie w zamach terrorystyczny w Marrakeszu i nałożyło na Algierczyków obowiązek wizowy.

W odpowiedzi Algieria zamknęła granicę z Marokiem, która do dziś nie została otwarta.

Rywalizacja o status Sahary Zachodniej zintensyfikowała się w ostatnich latach, przekładając się na próby wymuszenia na Francji zajęcia jednoznacznego stanowiska. Wynikało to z przekonania marokańskich władz, że uznanie przez USA w 2020 r. suwerenności Maroka nad spornymi terytoriami przybliży międzynarodowy konsensus w tej kwestii. Świadczył o tym np. fakt, że po 2020 r. 19 państw Unii Afrykańskiej otworzyło konsulaty na kontrolowanym przez Maroko terytorium Sahary Zachodniej, sygnalizując wsparcie dla marokańskich roszczeń, choć wcześniej większość państw członkowskich popierała ruch niepodległościowy i Algierię. Przełożyło się to na zwiększenie nacisków na Francję, by także przychyliła się do stanowiska Maroka. Dlatego jednym z elementów, które zakończyły w 2022 r. francusko-marokański spór wywołany ograniczeniem przez Francję liczby wydawanych Marokańczykom wiz, było uznanie przez prezydenta Emmanuela Macrona marokańskiego planu utworzenia autonomii w Saharze Zachodniej za fundament dalszych rozmów. Nie jest to jednak spójne z podejściem UE, która wspiera plan pokojowy ONZ, a Trybunał Sprawiedliwości UE pięciokrotnie odrzucił możliwość rozszerzenia postanowień umów rolnych i rybackich między UE a Marokiem na terytorium Sahary Zachodniej.

Z drugiej strony Algieria obawia się, że przyznanie Maroku suwerenności nad Saharą Zachodnią ostatecznie podważy jej wpływ na bezpieczeństwo w Sahelu. Do tej pory Algieria

pełniła kluczową rolę podczas mediacji w sprawie konfliktów w Mali (w 1991 r. i 2015 r.) i zainicjowała w 2010 r. utworzenie Wspólnego Komitetu Operacyjnego (CEMOC) – regionalnej organizacji zajmującej się walką z terroryzmem. W ostatnich latach pozycja Algierii uległa jednak osłabieniu na rzecz Francji i Maroka. Wpłynęły na to [zbrojne interwencje Francji w regionie](#) czy zainicjowanie przez nią powołania sił Sahel G5 w 2014 r., co Algieria odczytała jako próbę podważania CEMOC. Z tego powodu odmówiła poparcia wspieranych przez Francję misji wojskowych i wykorzystania jej przestrzeni powietrznej przez francuskie wojska. Pozwoliło jej to zachować wiarygodność w Sahelu, kiedy w związku z narastającym sprzeciwem lokalnej ludności francuskie wojska musiały wycofać się z [Mali \(2022 r.\)](#), [Burkina Faso \(2023 r.\)](#) i [Nigru \(2023 r.\)](#). O roli Algierii w tym regionie świadczyło zaakceptowanie jej propozycji mediacji między nigerskimi władzami cywilnymi a juntą wojskową. W 2020 r., w obliczu pogorszenia się sytuacji bezpieczeństwa w Sahelu, Algieria wprowadziła ponadto poprawkę do konstytucji umożliwiającą udział w zagranicznych misjach wojskowych.

Wyzwania dla współpracy w polityce migracyjnej i energetycznej. Trudności w umacnianiu relacji między trzema państwami uwypuklił kryzys wizowy z 2021 r. We wrześniu Francja podjęła decyzję o zmniejszeniu o połowę liczby wiz wydawanych dla obywateli Maroka i Algierii oraz o jedną trzecią w przypadku Tunezji, co wzbudziło stanowczy sprzeciw państw Maghrebu. Francuski rząd uzasadniał decyzję brakiem współpracy ze strony tych państw w zakresie readmisji i chciał wyrzucić na nich presję w celu poprawy kontroli przepływu osób. W 2022 r. Algierczycy stanowili pierwszą co do wielkości populację imigrantów we Francji (12,5%), zaraz po nich byli Marokańczycy (11,9%). Dla obu państw utrzymanie licznej diaspory we Francji jest korzystne z punktu widzenia ich wkładu finansowego stanowiącego pomoc dla rodzin w kraju. Przekazy z Francji w 2022 r. stanowiły ponad jedną trzecią z 10 mld euro wysłanych do kraju przez Marokańczyków mieszkających za granicą. Zarówno we Francji, jak i w UE kwestia migracji nabrała znaczenia w kontekście polityki bezpieczeństwa i skuteczności środków służących do wydalania osób o nieuregulowanym statusie. Oba państwa odrzucają podejście do migracji oparte wyłącznie na bezpieczeństwie i wykorzystują pozycję państwa tranzytowego do UE jako środek nacisku politycznego. Wycofanie się Francji w grudniu 2022 r. z wprowadzonych wcześniej obostrzeń nie rozwiązało sporów na tle migracyjnym. Będą one powracać w kontekście procedowania we francuskim parlamencie przedłożonej przez rząd nowej ustawy imigracyjnej, która m.in. ma zwiększyć kontrolę nad imigracją, ułatwić deportację cudzoziemców o nieuregulowanym statusie i zreformować system azylowy.

Pogłębieniu współpracy energetycznej Francji z Marokiem i Algierią sprzyjają działania na rzecz uniezależnienia się od rosyjskich surowców. W efekcie w pierwszej połowie 2023 r. odnotowano wzrost wymiany handlowej między Algierią a Francją, czego główną przyczyną było podwojenie dostaw algierskiego gazu do Francji (z Algierii pochodziła tym samym połowa francuskich zakupów gazu). Taka dynamika może się utrzymywać dzięki podpisaniu w lipcu br. przez francuski koncern naftowy Total Energies i algierski Sonatrach kilku porozumień obejmujących inwestycje w wydobycie ropy naftowej i gazu oraz współpracę w zakresie energetyki odnawialnej. [Wyzwaniem dla algierskich władz i ich europejskich partnerów jest zwiększenie wydobycia.](#) Wysokie zużycie na potrzeby krajowe może ograniczać potencjał eksportu do Europy. Algierski minister ds. energetycznych Mohamed Arkab wezwał europejskie firmy do zwiększenia inwestycji w tym sektorze. Maroko jest z kolei największym na świecie beneficjentem finansowania z Francuskiej Agencji Rozwoju, którego jednym z celów jest wspieranie transformacji energetycznej i ekologicznej. Wpisuje się to w założenia unijnej polityki partnerstwa z Marokiem dla zielonej energii.

Wnioski i perspektywy. Poprawę relacji między Francją, Marokiem i Algierią utrudnia bezkompromisowe podejście dwóch ostatnich do kwestii Sahary Zachodniej, co do której Francja będzie usiłowała utrzymać wyważone stanowisko. Przełom w relacjach między trzema państwami dodatkowo utrudnia instrumentalizacja przez każde z nich wzajemnych stosunków do osiągania celów na poziomie regionalnym. Algieria np. usiłuje wykorzystać osłabienie Francji w Sahelu, by na powrót pełnić główną rolę w dziedzinie bezpieczeństwa w regionie, na co wskazuje m.in. przełamanie tabu w zakresie militarnego zaangażowania za granicą. Mimo marokańskich starań Francja nie chce przyjąć promarokańskiej postawy w kwestii Sahary Zachodniej, żeby nie narazić stosunków francusko-algierskich. Utrzymanie poprawnych relacji z Algierią jest bowiem istotne dla jej interesów w polityce energetycznej oraz w zakresie zwalczania terroryzmu i ekstremizmu w Sahelu.

UE może odegrać ważną rolę w konsolidacji relacji i utrzymaniu trwałych wpływów w państwach regionu, stosując istniejące mechanizmy współpracy energetycznej i gospodarczej, takie jak Zielony Ład czy Global Gateway. Jest to zgodne z kierunkami polityki Francji. Wyzwaniem pozostaną różnice w podejściu UE i Francji do kwestii Sahary Zachodniej. Istotna będzie także synergia między polityką państw członkowskich, w tym Francji, a unijnymi strategiami migracyjnymi. Zwiększenie zdolności organów krajowych w Algierii i Maroku do współpracy z UE i tworzenie narzędzi zachęcających do wypełniania obowiązków w zakresie readmisji będą kluczowe dla usprawnienia zarządzania przepływami migracyjnymi z południowego sąsiedztwa Unii.